

Дніпропетровський гірничий інститут 1920–1930 рр.

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Крах політики „воєнного комунізму“. Початок запровадження нової економічної політики. Перший всеукраїнський суботник залізничників Запоріжжя. Заснування Запорізького заводу сільськогосподарських машин „Комунар“. Боротьба з неписьменністю. Голод 1921–1923 рр. Утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Перша конституція СРСР. Початок будівництва Дніпрогесу. Спорудження арочного залізничного моста через Дніпро у Запоріжжі. Виробництво першого радянського комбайна в Запоріжжі. Введення в СРСР загального початкового навчання. Відкриття перших робітничих факультетів при Харківському технологічному, Київському політехнічному, Катеринославському гірничому інститутах. Початок першої п'ятирічки., масової колективізації. Заснування автомобільно-дорожнього, інженерно-будівельного, інженерно-економічного інститутів у Харкові, інституту сільськогосподарського будівництва у Полтаві, інституту інженерів морського флоту в Одесі. Створення інженерно-будівельного інституту, інституту інженерів транспорту, хіміко-технологічного інституту в Дніпропетровську.

Після жовтневої революції 1917 р. система вищої освіти зазнала докорінної зміни. Найширший доступ до знань отримали робітники. Через особливості встановлення Радянської влади на Україні відновлення гірничого інституту як великого навчального закладу бере початок з 1921 р. Третього серпня 1921 р. Постановою Всеукраїнського Виконавчого Комітету про увічнення пам'яті Федора Андрійовича Сергєєва (Артема) Катеринославському гірничому інституту присвоєне ім'я видатного діяча компартії та революціонера. Цього ж року до інституту приєднано механічне та електротехнічне відділення ліквідованого Катеринославського політехнічного інституту. Деяко раніше відкрилося геолого-розвідувальне та маркшейдерське відділення. На 1924 р. інститут мав три факультети: гірничий (444 студенти) з відділеннями гірничим (383 студенти) та геологічним (61 студент); металургійний (420 студентів); гірничо-механічний (441 студент) з відділеннями механічним (201 студент) та електротехнічним (240 студентів). З 1925 року гірничо-механічний факультет перетворено на факультет гірничо-заводської механіки з двома відділеннями: рудничним та заводським. Тоді ж на металургійному факультеті створено хіміко-технологічне відділення, що випускало інженерів-коксохіміків для чорної металургії.

Щоб прискорити випуск інженерів, інститут переходить до навчання терміном 3,5 роки. Для металургійного факультету в 1924 р. було розроблено новий навчальний план, з якого вилучено такі дисципліни, як богослів'я, прикладна геологія, гідротехніка, гігієна та надання допомоги, рахівництво та гірничо-заводське господарство. Відбулася диференціація єдиного курсу металургії (540 годин): пальні матеріали (90 г.), загальної металургії (80 г.), металургії чавуну (160 г.), металургії сталі (106 г.), електрометалургії

(60 г.). Упроваджено нову дисципліну, присвячену спеціальним питанням металургії – 220 г. На молодших курсах збільшено обсяг математики, фізики, фізичної хімії, скорочено кількість годин на аналітичну хімію та мінералогію, дисципліни механічного циклу. Проте з'явилися нові гуманітарні дисципліни – історичний матеріалізм, історія революційного руху, Конституція СРСР.

В ці роки ХХ сторіччя постало питання залучення до вищих навчальних закладів більш якісно підготовленої робітничої та селянської молоді.

Для вирішення цієї проблеми уряд схвалив рішення про створення так званих робітфаків – робітничих факультетів, де трудова молодь могла б отримувати знання в обсязі середньої школи.

Головне завдання робітфаків полягало в підготовці робітників і селян до вступу до вищих навчальних закладів. Робітфакі мали стати засобом пролетаризації вищої школи. Раднарком України 7 березня 1921 р. видає декрет про організацію робітфаків при семи ВНЗ, зокрема при КГІ. Першого липня 1921 р. Губпрофосвіти затвердив деканат робітфаку КГІ та декана – проф. В. М. Маковського. Для цього виділили приміщення; студентів і службовців було внесено до списків на харчування, а також надано право мати свою адміністрацію, господарську частину, громадські та інші організації. Офіційно початок прийому на робітфак призначили на 20 серпня 1921 р. За путівками партійних, комсомольських та профспілкових організацій 29 серпня 1921 р. були прийняті перші 24 слухачі. На середину вересня їхня кількість сягнула 117; 1922 р. їх було 200, а 1923 р. – 370 осіб. То були металурги й залізничники, гірники та командири Червоної Армії. Для слабких студентів організували так званий „нульовий триместр”, на який у 1922 р. уперше прийнято двох жінок. Для роботи зі слухачами призначено 12 кваліфікованих викладачів. Офіційний початок занять призначили на 19 вересня 1921 р. у приміщенні колишнього землемірного училища (зараз Художній музей на вул. Т. Г. Шевченка, 21).

Перший випуск відбувся в грудні 1922 р., а його 14 випускників залучено до складу інституту. Другий випуск відбувся в жовтні 1923 р.; усіх випускників перевели до гірничого інституту. На початок 1924–1925 навчального року на перший курс інституту перейшло 94 робітфаківці, що склало 93% всього річного прийому. Серед випускників були й майбутні викладачі металургійного інституту – М. І. Янковський, А. І. Сенченко, Г. Л. Павленко. Невдовзі, у 1925 р., відбулося повне адміністративне та господарче злиття робітфаку та гірничого інституту.

Підвищенню рівня фахової підготовки майбутніх інженерів-металургів сприяло створення самостійних кафедр: металографії (1921 р.), електрометалургії (1924 р.), металургії сталі (1925 р.), а також організація підготовки на металургійному факультеті інженерів-коксохіміків (1925 р.). У межах курсу металургії сталі з'явився розділ електрометалургії, присвячений виплавці металу в електричних дугових печах. Засновником цього курсу та першим лектором був С. І. Тельний, який закінчив заводське відділення в 1914 р. Його було залишено в інституті для продовження наукової діяльності. Під його керівництвом було створено електрометалургійну лабораторію, де він разом із проф Г. Є. Євреїновим розробив першу електричну сталеплавильну піч із обертальною вольтовою дугою. Саме його можна вважати засновником вітчизняної наукової школи електрометалургії. Пізніше, в 1924 р., під керівництвом С. І. Тельного в КГІ було створено самостійну кафедру електрометалургії.

Дніпропетровськ. Головний корпус ДГУ

Упродовж 1923–1926 рр. директором КГІ був дійсний член АН України та АН СРСР Л. В. Писаржевський. У 1913 р. він очолив кафедру загальної хімії КГІ, де працював до 1932 р. З 1927 р. був директором створеного за його ініціативою Українського інституту фізичної хімії. Найважливіші його праці стосуються досліджень у галузі електронної хімії та теорії каталізу. Монографія „Електрон у хімії” (у співавторстві з М. А. Розенберг) була

першою фундаментальною працею в галузі електронної хімії. За ініціативою Л. В. Писаржевського створено науково-дослідну кафедру електронної хімії, що стала центром розробок багатьох хімічних проблем. З цієї школи вийшли видатні науковці – А. І. Бродський, В. А. Ройтер, член-кореспондент АН України С. З. Рогинський, професори В. Ф. Стефановський, Ф. І. Березовська, Б. Я. Двін, М. В. Поляков, М. А. Розенберг, А. С. Афанасьєв. Лабораторія, очолювана А. І. Бродським, стала науковим центром з отримання стабільних ізотопів хімічних елементів. У 1934 р. вперше в СРСР отримали важку воду, в 1937 – концентрат важкого кисню, в 1949 – важкого азоту, а також інші речовини, потрібні для проведення досліджень у галузі атомної фізики. А. І. Бродський розробив фундаментальний курс лекцій з фізичної хімії та написав підручник, що витримав кілька видань, а також підручник „Хімія ізотопів”.

У 1929 р. було організовано видання журналу перекладів та рефератів „До-Мез”, де висвітлювався досвід світової металургії. У 1936 р. його перейменовано на науково-технічний журнал „Теорія та практика металургії”. Науково-дослідна робота в інституті визначалася спершу науковою зацікавленістю окремих науковців, але згодом зросла й кількість дослідних тем і проблем та їх наукова вага. Науковці інституту брали активну участь у відновленні вугільної промисловості Донецького басейну.

Значну роль у проведенні наукових розробок відіграли провідні кафедри: геології (керівник – проф. Н. І. Лебедев), гірничої справи (керівник-проф. В. А. Гуськов), металургії та механіко-термічної обробки металів (керівник – проф. А. П. Виноградов), металургії та паливних копалин (керівник – проф. П. Г. Рубін), механіки (керівник – Я. І. Грдіна), хімії (керівник – проф. Л. В. Писаржевський). Під час відновлення та реконструкції Донбасу науковці інституту були піонерами в проектуванні шахт. У 1927 р. з ініціативи Л. Д. Шев’якова було створено філіал тресту „Гіпрошахт”, який згодом перетворено на „Дніпрогіпрошахт”.

Видатні вчені КВГУ - ДГІ 1899–1930 рр.

Академік АН СРСР
М. О. Павлов –
доменне виробництво,
металургійні печі

Академік АН УРСР
А. І. Бродський –
фізична хімія

Професор
Л. М. Фортунато –
металургія,
електрометалургія
сталі

Професор
П. Г. Рубін – метало-
знавство, металургія
кольорових металів

Професор
А. П. Виноградов – механіко-
термічна обробка металів,
металографія

Професор
А. Я. Габінський –
коксухімічне виробництво

Професор
С. І. Тельний – електро-
металургія сталі

Професор
С. А. Заборовський – гірнич-
не металургійне обладнання

Професор
В. М. Маковський – декан ро-
бітничого факультету ДГІ